

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

21. Tørviken B.

S. 288 L. 18 f. Bemærkningen om Gimsø-Stenen stryges.

S. 288 L. 19. Af Indskriften fra Caithness, som jeg har læst efter Fotografi, findes en Afbildning hos Stephens, Run. Mon. IV 36.

S. 290 Anm. 1. Om *onla* paa Søtvet-Brakteaten se Rettelser S. 535 f.

S. 290 L. 28. *igold* paa Rök-Stenen forstaar jeg nu anderledes.

S. 293 L. 26 f. Mjöebro-Stenen har efter O. v. Friesen ikke *inia*, men *inar* (hvilket han forbinder med de forudgaaende Tegn til et Ord *slaginar*).

S. 294 L. 16 ff. Ifølge Brate nævner Runemesteren paa Fyrunga-Stenen sig selv som *una*; jfr. i det følgende.

S. 294 L. 18 f. Paa Björketorp-Stenen er **hadera** mulig at opfatte, ikke som Adverbiet »her«, men som Runemesterens Navn.

S. 295 L. 2 f. Om Runeforbindelsen **ng** paa Reistad-Stenen se Rettelser til Reistad i det foregaaende S. 539.

Jeg holder det nu for sikkert, at de korte Skraastreger ved flere Runer og Krumstaven under Linjen skal læses med og ligeledes de fint ridsede Runer oppe i Rækken længst til høire og længst til venstre. Det sidste støttes ved Vatn-Indskriften, hvor Ordet til Slutning **faiu** er ridset langt svagere end de øvrige Runer.

Men jeg er nu tilbøielig til at tolke nogle Ord i Tørvik-Indskriften B anderledes end før.

Hvis første Ord skal læses **ini**, saa kan dette mulig være Navn i Nominativ i Tiltale til den Døde, = *ini* Lilj. Run.-Urk. 603 (Upland), glsv. *Inne* 1539, se Lundgren, oldtysk *Inno*. Modsætningen mellem **ini** med Endelsen **-i** og **wne** (se i det følgende) kan maaské forklares saaledes, at Endelsens **e** ved Assimilation i **ini** er blevet til **i**. (Dog heder det **þinne**, hvor **e** har en anden Oprindelse.) Ogsaa Opedal-Indskriften begynder med den Dødes Navn i Nominativ i Tiltale.

Andet, tredje og fjerde Ord læser og tolker jeg nu ligesom før: **þinne þar runo**.

Ligeledes antager jeg, som før, at **o** skal læses to Gange og at der efter **runo** følger Dativ af det Ord, som i historisk Oldnorsk heder *ond*. Men jeg foretrækker nu at udskille som eget Ord **odt** (hvilket allerede er foreslaaet S. 292 L. 3). Da er her Udtalens **d** betegnet baade ifølge den ældre Skriftbrug ved **d** og efter yngre Skriftbrug ved **t**; jfr. i det følgende¹).

Herefter er jeg nu tilbøielig til at læse: **wne**. Dette forstaar jeg som Runemesterens Navn i Nominativ og som Subjekt.

I **wne** betegner da **w** Vokalen *u*. Jfr. **mwse** Krogsta S. 128 f.; **hiw** Aarstad (Rettelser S. 540); **sagwm** Rök.

I **wne** er det sluttende **e** indtraadt for den Vokal, som i ældre Indskrifter skrives **a**; jfr. **mwse** Krogsta, **daude** Björketorp, **mairle** Tanem (S. 371; se Rettelser i det følgende); jfr. S. 65.

I svenske Indskrifter med den kortere Rækkes Runer forekommer *uni* Lilj. 385 (= Dybeck fol. II Nr. 41 Upland), 415 (= Dybeck fol. II Nr. 75 Upland). I Norge og paa Island forekommer ofte Mandsnavnet *Uni*; se O. Rygh, Gamle Personnavne S. 272. Samme Navn forekommer i Danmark og Sverige. Brate (Arkiv f. n. F. XIV S. 337) har paa Fyrunga-Stenen i anden Linje tolket **una** som Runeristerens Navn.

Navnets Oprindelse er ikke sikker. Hvis **wne** ligesom historisk nordisk

¹) Paa venstre Ben af Runen **o** er der en Skraastreg, som gaar op mod høire. Hvis man læste denne som **n**, vilde man faa **ondt**. Men da den Kvist, som betegner **n**, andensteds i Indskriften er skreven anderledes, vover jeg ikke her at antage en opadskraanende Kvist for **n**, uagtet f. Eks. Rök-Indskriften har Runen **n** med opadskraanende Kvist.

Uni har kort *u* og enkelt *n*, ligger det nær at sætte det i Forbindelse med Verbet *una*. Men da maa *Uni* være opstaaet af ældre **Wuna* og være forskjelligt baade fra oldtysk *Unno* og fra oldtysk *Uno*. Men dette er usikkert. Jfr. Brate anf. St.

Særlig er at fremhæve, at ligesom vi her (som det synes) finder *wne* som Navn paa en Runemester omkring Aar 725, saaledes læser jeg *unir* som Runemesterens Navn paa Skee-Stenen fra Bohuslen, som jeg sætter til anden Halvdel af 8de Aarh. Det synes muligt, at disse to Runemestre er i Slægt med hinanden. Hvis *una* er Runemesterens Navn paa Fyrunga-Stenen (fra omkring 700 eller lidt tidligere), saa kan der blive Spørgsmaal, om ikke ogsaa han har hørt til samme Slægt.

Næstsidste Ord i Tørviken B læser jeg *egk* og forstaar dette som »jeg«. Runen for *e*, som har Forbindelsesstreg baade oventil og nedentil, læser jeg dobbelt, ligesom det tilsvarende Tegn i Ødemotland-Indskriften. Se om dette Rettelser S. 550. Med Skrivemaaden *egk* jfr. *odt* = oldn. *ond* i samme Indskrift og *irmŋke* Martebo. Paa Björketorp-Stenen er »jeg« enklitisk tilføiet som *-g* i *haderag*.

Sidste Ord er *hiu*. Dette har jeg allerede før tolket som »hug«. Denne Tolkning støttes nu ved den sandsynlige Forekomst af en ensbetydende Form af samme Verbum i 3 andre Indskrifter med den længere Rækkes Runer: *hiw* Aarstad, se Rettelser S. 540. *iu* Reistad, se Rettelser S. 542. *iu* paa Roes-Stenen fra Gotland, se S. 542.

Naar vi sammenligner Ordets Form i disse 4 Indskrifter, bliver det betænkeligt at opfatte *u* i *hiu* som et langt lukket *ō*, saaledes som jeg S. 287 har gjort. Oldn. *hjó* er vistnok opstaaet af en Urform **hehōuw* (med Tvelyden *ōu*); *ōuw* kan være blevet til et langt *ū*, som i Udtalen kanské var forskjelligt baade fra det fællesgerm. *ō* og fra det fællesgerm. *ū*. Jfr. mine Bemærkninger til *būu ruu* paa Opedal-Stenen i Rettelser S. 559 f.

Det er mærkeligt, at sidste Ord, som betyder »indhug«, er skrevet med finere Rids end de foregaaende Runer. Paa samme Maade er sidste Ord i Vatn-Indskriften *faiu* »skriver«, altsaa et Ord af nær beslægtet Betydning, skrevet med finere Rids end de foregaaende Runer. Og begge disse Indskrifter findes paa Stene, som er lagt inde i en Grav. Der synes her ikke at kunne raade noget Tilfælde, men Grunden til, at Ordet er skrevet med finere Rids, synes i begge Indskrifter at maatte være den samme. Hvilken er denne Grund? Staar den i Forbindelse med nogen overtroisk Forestilling?

Tørvik-Indskriften B synes at kunne ordnes i to allittererende Linjer, af hvilke den første ender med *runo*. Men egentlige Vers er det neppe.

Om Indskriftens Udtrykksmaade skal tales mere i »Almindelige Bemærkninger«.

Om Runeformerne i Tørviken B tilføies:

Om Formen af *r*, som nedentil er tokløftet, jfr. Worms Runekalender S. 493, 500.

De 3 Runer *run* er skrevne med én Binderune, saaledes at Krumstaven af *u* gaar ned under Runernes Basis. Sammenlign hermed, at de 3 Runer *dur* paa Roes-Stenen fra Gotland er skrevne med én Binderune saaledes, at alene *d* staar

paa samme Basis som de øvrige Runer, medens **u** gaar ned under de andre Runer og **r** over de andre Runer.

At anden **e**-Rune i Tørviken B stemmer overens med Formen af **e** i Ødemotland-Indskriften, er allerede bemærket.

Endnu senere end i Tørviken B forekommer en Form af **k**-Runen uden lodret Stav to Gange paa Martebo-Stenen fra Gotland fra omkring 800. Men her er Vinkelens Aabning den ene Gang lukket ved en lodret Streg.